

الگوی جامعه‌شناختی ارتقاء سلامت، صلح و سازش بین زوجین در خانواده

حسن رئیسی زاده^۱؛ سیدحسام حسینی*^۲؛ فرج‌اله براتی^۳

۱- دانشجوی دکتری فقه و حقوق اسلامی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

۲- دانشیار گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، مرکز تحقیقات پژوهش‌های قرآنی با رویکرد سبک زندگی اسلامی، واحداهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

۳- عضو گروه فلسفه و کلام اسلامی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

چکیده:

خانواده یکی از مهم‌ترین ارکان جامعه است و نقش مهمی در سلامت افراد ایفا می‌کند. فرزندان سالم در یک خانواده مستحکم رشد پیدا می‌کنند و به موفقیت‌های بزرگی می‌رسند. این پژوهش کیفی با هدف شناسایی الگوی جامعه‌شناختی ارتقا سلامت، صلح و سازش بین زوجین در خانواده با استفاده از رویکرد گلیزری نظریه داده‌بنیاد انجام شده است. جامعه آماری متشکل از خبرگانی است که در زمینه پژوهش تخصص علمی، اجرایی و یا هر دو را دارند. برای این منظور ۱۶ نفر از خبرگان به صورت هدفمند و براساس استراتژی گلوله‌برفی برای مصاحبه‌های عمیق بدون ساختار انتخاب شدند. ملاک انتخاب نمونه، اشباع نظری بوده است. برای اعتباربخشی به فرایند تحقیق از راهبردهای همسوسازی، اعتباریابی پاسخ‌دهنده، و بررسی کدگذاری هم‌تایان استفاده شد. داده‌ها به صورت هم‌زمان با استفاده از مجموعه‌ای از کدگذاری‌های باز، انتخابی و نظری، تجزیه و تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان داد که راهکارهای جامعه‌شناختی در ۱۰ مضمون اصلی شامل ۱- حاکمیت ارزش‌های دینی و اخلاقی در خانواده، ۲- ارتقای ارتباطات مؤثر سالم بین طرفین، ۳- آموزش و یادگیری مهارت‌های زندگی مشترک، ۴- تقویت حمایت اجتماعی، ۵- توسعه فردی و ترویج سبک زندگی سالم، ۶- رضایت‌ناشویی در زندگی، تعهد و وفاداری زوجین، ۷- اختیار عمل و آزادی در همسرگزینی، ۸- وضعیت اقتصادی مناسب، ۹- احترام متقابل و ۱۰- صمیمی و محبت، سازماندهی شدند. بر اساس این الگو توصیه می‌شود که نقش مقوله‌های مختلف در ارتقا سلامت، صلح و سازش در خانواده، مورد نظر قرار گیرد. توجه ویژه به بسترها و عوامل ارتقا دهنده سلامت در خانواده می‌تواند انگیزه‌های سلامت، صلح، سازش و تحکیم در خانواده را ارتقا داده و از فروپاشی خانواده‌ها پیشگیری نماید. خانواده، کانون شکل‌گیری خصوصیات شخصیتی فرزندان است و ارزش‌ها در خانواده شکل و پرورش می‌یابند. والدین می‌توانند محیط خانه و خانواده را به بهترین شکل، برای رشد روانی و جسمی فرزندان فراهم نمایند.

واژگان کلیدی: الگوی جامعه‌شناختی؛ سلامت؛ صلح و سازش؛ خانواده

مقدمه

بی‌تردید خانواده بنیادی‌ترین و جهان‌شمول‌ترین نهاد اجتماعی جامعه است که آمادگی لازم را در افراد برای حضور و مشارکت در اجتماعات بزرگ‌تر ایجاد می‌کند (منطقی، ۱۳۹۴: ۸۰). و رکن اصلی نظام اجتماعی، شامل گروهی از افراد است که از پیوند زناشویی زن و مرد شکل می‌گیرد و از طریق تولید مثل و پرورش فرزندان تداوم می‌یابد. رویداد ازدواج، ورود به مرحله جدیدی از زندگی است که در همه جوامع رسمی مهم تلقی می‌شود و بخش بسیار مهمی از حیات فردی و اجتماعی هر فرد را در بر می‌گیرد و هدف از شکل‌گیری آن، رسیدن به آرامش، مودت و رحمت برای زن و مرد است (دهدست و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۹). اولین کارکرد خانه، تأمین آرامش جسم و تسکین جان اعضای آن است که البته مرهون امنیت همه جانبه‌ی این محیط برای اعضاست. فضای محدود و امن خانه، حریمی برای ابراز احساسات، بیان اسرار، ارضای غرایز و تأمین نیازهای جسمی و روحی انسان است. این سکونت و امنیت را خداوند به خود نسبت می‌دهد و می‌فرماید: *والله جعل لکم من بیوتکم سکناً؛ خداوند از خانه‌های شما محل سکونت و آرامش برایتان قرار داد* (قران کریم، سوره نحل، ۸۰). خانواده از منظر اسلام، حریمی خصوصی، کانونی مقدس، مأمن انسان در تمامی ابعاد و خاستگاه رشد و تکامل (میرخانی، ۱۳۹۳: ۱۲۲). و در حکم کوچک‌ترین واحد اجتماعی مبدأ بروز عواطف انسانی و کانون صمیمانه‌ترین روابط و تعاملات میان - فردی است (ژای و همکاران، ۲۰۱۹: ۴۵). و نقشی مؤثر در تأمین نیازهای اجتماعی، هیجانی و روانی افراد خانواده و کارایی جامعه دارد (کلمنتز و همکاران، ۲۰۲۰: ۷۳۵). کارایی خانواده به معنای توانایی هماهنگی با تغییرات، حل تضادها و تعارضات، همبستگی میان اعضا و موفقیت در انجام دادن الگوهای انضباطی و اجرای قوانین و مقررات است که هدف نهایی آن حفاظت از نظام خانواده است (میلیاهو و همکاران، ۲۰۱۹: ۲۰۷). خانواده‌ای که در آن روابط زوجین صمیمی و سالم است، نقشی مؤثر در افزایش سازگاری، سلامت، انعطاف‌پذیری اعضای خانواده و کاهش استرس، اضطراب، افسردگی و سایر آسیب‌های روانشناختی دارد (لو و همکاران، ۲۰۱۷: ۳۶). خانواده‌های مطلوب به خلاف خانواده‌های نامطلوب یا ضعیف توانایی شناسایی مشکلات، بررسی و اقدام به حل آنها، ارزیابی نتایج و برقراری سازگاری‌های لازم را دارند. نحوه تبادل اطلاعات در چنین خانواده‌هایی به صورت مستقیم، روشن و تأثیرگذار است، الگوهای رفتاری آنان در فعالیت‌های تعاملی سالم، مؤثر و سازنده است، به نیازهای هیجانی و روانشناختی همه اعضا توجه و به آنها پاسخ داده می‌شود، اعضای خانواده درباره نگرانی سایر اعضا واکنش مناسب نشان می‌دهند و ضمن ارزش قائل شدن برای آزادی، رفتار یکدیگر را نیز کنترل می‌کنند (ژائو و یی، ۲۰۱۸: ۱۰۹).

با وجود همه کارکردهای مثبت خانواده و نهایتاً اثر آن بر اجتماع سالم؛ خانواده می‌تواند به واسطه تصمیم‌های شخصی زوجین، عدم رعایت حقوق زوجین توسط همدیگر و اصول حاکم بر خانواده دچار بحران می‌شوند. شکست در روابط زناشویی و گرایش به طلاق در جوامع مختلف از جمله ایران در حال گسترش است، شکست در زناشویی و گرایش به طلاق، آسیب‌های عمیق و گسترده‌ای به افراد، خانواده و جامعه وارد می‌نمایند (یحیایی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۷). با توجه به نتایج متعدد تحقیقات در زمینه آسیب‌شناسی مسائل خانواده، آسیب‌های روانی، افزایش آمار طلاق، خودکشی،

انزوا و شایستگی پایین، کاهش نرخ باروری، خیانت زناشویی، خشونت، طلاق عاطفی، عدم تعهد زوجین به حقوق یکدیگر، تعارضات زناشویی و عملکرد جسمی و موفقیت تحصیلی فرزندان از جمله مسائلی هستند که سلامت و آرامش خانواده را با بحران جدی مواجه کرده‌اند (آماتو^۱، ۲۰۱۴: ۷). نتایج تحقیقات متعدد نشان داد که مهم‌ترین عوامل عبارت‌اند از: عدم شناخت فرد از حقوق خود در خانواده، عدم دانش لازم در زمینه زندگی مشترک، ازدواج‌های اجباری، ارجحیت خواسته‌های فردی بر خواسته‌های جمعی، لج و لجاجتی، مشکلات عاطفی حل نشده، عدم همفکری مشترک، عدم احترام و درک متقابل، عدم صداقت و اعتماد، عدم ابراز صحیح علاقه. کمبود سطح سلامت، نبود صلح و سازش در خانواده، می‌تواند به پیامدهای جسمی، روانی و اجتماعی متعددی برای کلیه اعضای خانواده و جامعه به وجود آورد و با خطر فرآیندها اختلالات روانی از جمله افسردگی، استرس و اضطراب، اعتیاد و سوء مصرف مواد مخدر، ناکارآمدی جنسی در هر دو جنس، خیانت زناشویی و مشکلات رفتاری را برای فرزندان به وجود آورد (ابراهیمی لویه، ۱۳۹۲: ۱۱). نتایج تحقیقات متعدد نشان داد که پیامدهای عدم نبود صلح و سازش در خانواده محدود به اعضای خانواده نبوده و سایر نهادهای اجتماعی و حتی اقتصادی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در سطح فردی اعضای خانواده که در تعارض با یکدیگر قرار می‌گیرند، تعادل روانی خود را از دست می‌دهند و چه بسا رفتارهایی مثل پرخاشگری و افسردگی در آنها دیده شود (فینچمن، ۲۰۰۳: ۲۶). حیاتی و سلیمانی (۱۳۹۷) نشان دادند برجسته‌ترین پیامدهای عدم ناسازگاری و جدایی زوجین عبارتند از پیامدهای اجتماعی - فرهنگی (اعمال کنترل، انگ اجتماعی، سردی روابط اطرافیان، مورد طمع واقع شدن، دشواری ازدواج مجدد)، پیامدهای اقتصادی و مالی (درک مشکلات مالی بعد از طلاق، نداشتن حمایت مالی و ناکافی بودن درآمد برای خود و فرزندان) است. در اکثریت خانواده‌های هر جامعه چالش‌ها و اختلاف نظراتی بین زوجین وجود دارد که می‌باید با رعایت حقوق طرفین و به صورت منطقی حل گردد تا شاهد جدایی و پیامدهای ناشی از آن‌ها نباشیم. صلح و سازش به‌عنوان یک راهکار مسالمت‌آمیز برای حل اختلافات از اتلاف وقت و صرف هزینه زیاد جلوگیری می‌کند و ضمن حفظ روابط دوستانه بین طرفین باعث ایجاد صلح و آرامش در جامعه می‌شود.

اهمیت پرداختن به موضوع روابط بین زوجین، ریشه در اهمیت خانواده و جامعه دارد. روابط بین زوجین تابعی از عوامل مختلف اجتماعی و فرهنگی است. یکی از مهم‌ترین عوامل تأمین‌کننده سلامت اجتماعی افراد جامعه، ساختار و روابط خانوادگی افراد به ویژه بین زوجین است. هر چه روابط بین زوجین از سلامت بالاتری برخوردار باشد و گرایش خانواده به صلح و سازش بیشتر باشد، سطح زندگی اجتماعی بالاتر و چالش‌های پیشرو در خانواده و زندگی اجتماعی کمتر است. شواهد موجود در جامعه و مستندات قضایی و آمارهای افزایش طلاق نشان می‌دهند که خانواده به‌عنوان مهم‌ترین رکن دارای چالش‌هایی است و به دلیل عدم وجود صلح و سازش بین زوجین، پیامدهای منفی بسیاری را ابتدا برای زوجین و سپس برای فرزندان، اطرافیان و جامعه ایجاد می‌نمایند. فرار فرزندان از خانواده، عدم موفقیت‌های تحصیلی، خودکشی، گرایش به سرقت، گرایش به مواد مخدر، گرایش به فضای مجازی مستهجن و سایر ناهنجارهایی

اجتماعی منشا در یک خانواده ناسالم دارد که به صورت‌های مختلف فرد و اجتماع را دچار چالش می‌نمایند. اتخاذ یک رویکرد کنشی در ارتباط مسائل و چالش‌های خانواده و حل آن‌ها می‌تواند به ارتقا سلامت خانواده کمک نموده و پیامدهای ناهنجار ناشی از آن‌ها را به حداقل رساند. جامعه نمی‌تواند مسئله سلامت، صلح و سازش در خانواده را نادیده گرفته و سپس به پیامدهای منفی آن به عنوان چالش نگاه کند و دنبال چاره برای حل آن باشد. وجود ناهنجاری‌های متعدد اجتماعی، وجود ندامتگاه و کانون‌های اصلاح و تربیت همگی می‌توانند نشانه‌های از عدم توجه به سلامت، صلح و سازش در خانواده دانست. با توجه به مباحث مطرح شده در ارتباط با سلامت خانواده و نقش آینده در جامعه و چالش‌های پیش رو خانواده در موقعیت کنونی محققین برآنند تا یک الگوی جامعه‌شناختی مناسب جهت ارتقا سلامت، صلح و سازش در خانواده پیشنهاد دهند. به عبارتی محققین به دنبال این پاسخ به این پرسش هستند که از نظر صاحب نظران اجتماعی در امور خانواده چه عواملی سبب ارتقا سلامت، صلح و سازش خانواده می‌گردند؟

پیشینه پژوهش

اسپرانگل، دیویسو لبو^۱ (۲۰۱۵) در پژوهشی نشان دادند که توسعه مهارت‌های اجتماعی زوجین، اصلاح شیوه‌های ابراز احساسات و ایجاد ارتباط عاطفی قوی بین زوجین را عوامل مهمی جهت پیشگیری از تعارضات زناشویی و روابط سرد خانوادگی می‌دانند. نگوزی، پیتر و استلا^۲ (۲۰۱۳) در پژوهشی نشان دادند که مهم‌ترین عامل تهدید کننده پایداری و استحکام خانواده به عنوان کوچک‌ترین نهاد اجتماعی تعارضات زناشویی است. هالفورد و اسنادیر^۳ (۲۰۱۲) در پژوهشی نشان دادند؛ انتظارات واقع‌بینانه، تعاملات اجتماعی مؤثر با همسر و ارتقا سطح مهارت‌های اجتماعی در خانواده نقش مهمی در ارتقا سلامت در خانواده و رفتار بین زوجین دارند. پژوهش‌های کلایر و مایلز^۴ (۲۰۱۱) نشان می‌دهند که مسائل اجتماعی حل نشده بین زوجین با فروپاشی خانواده رابطه مستقیمی دارند. سایرز، کهن و فرسکو^۵ (۲۰۰۱) روابط ناسالم، عدم درک متقابل و تعارضات زناشویی را مهم‌ترین عوامل فروپاشی خانواده و موضوعاتی شایع در بین خانواده‌های امروزی می‌دانند. عقیلی و همکاران^۶ (۲۰۲۲) مهم‌ترین عوامل ایجاد ازدواج‌های پایدار و حفظ کننده کیفیت تعامل بین زوجین از طریق رفتارهای مناسب و متقابل همسر و صمیمیت زناشویی می‌دانند. ثناگویی و همکاران^۷ (۱۳۹۰) در پژوهشی الگوی ارتباطی سازنده متقابل و روابط اجتماعی مناسب را عامل استحکام و پایداری و استحکام خانواده می‌دانند.

-
- 1 . Sprenkle, D.H. Davis, S.D & Lebow, J.
  - 2 . Ngozi, O., Peter, N & Stella, A
  - 3 . Halford, W.K., & Snyder, D.K.
  - 4 . Claire, M.K & Miles, G.T
  - 5 . Sayers, S.L., Kohn, C.S & Fresco, D.

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش

روش‌شناسی پژوهش

روش اجرای این پژوهش به صورت کیفی و از روش‌شناسی نظریه داده‌بنیاد برای تحلیل داده‌ها استفاده شد؛ زیرا، اعتقاد بر این است که نظریه داده‌بنیاد به دلیل مفهوم‌سازی‌هایی که از الگوهای اجتماعی دارد، فراتر از همه روش‌های تشریحی است (گلنزر^۱، ۲۰۰۸). در این پژوهش، از بین رهیافت‌های مختلف نظریه‌سازی داده‌بنیاد، از رهیافت گلنزی بهره گرفته شد. از ویژگی‌های اساسی رویکرد گلنزی این است که تمرکز و توجه پژوهش به نگرانی مشارکت‌کنندگان بیشتر از خود پژوهشگر است (گلنزر، ۱۹۸۸). همچنین، در رویکرد گلنزی، پژوهشگر نیاز دارد مدت زمانی طولانی در محیط پژوهش بماند تا بتواند نگرانی اصلی مشارکت‌کنندگان را شناسایی کند؛ به طوری که به مقوله محوری یا فرایندی که پاسخ مشکل را به تصویر می‌کشد، اجازه ظهور داده شود. به طور کلی، رویکرد ظاهرشونده در روش-شناسی داده‌بنیاد، با گذر از سه گام اصلی کدگذاری حاصل می‌شود. براساس این رویکرد، سه گام اصلی کدگذاری عبارت‌اند از: کدگذاری باز، کدگذاری انتخابی (گام اول و دوم را کدگذاری حقیقی می‌نامند) و کدگذاری نظری (ساغروانی، مرتضوی، لگزیان و رحیم‌نیا، ۱۳۹۳). در کدگذاری باز، داده‌ها شکسته می‌شوند. سپس، به لحاظ مفهومی گروه‌بندی می‌شوند و مقوله‌ها و ویژگی‌های آن‌ها تولید می‌شوند (جونز و آلونی^۲، ۲۰۱۱). در این مرحله از کدگذاری، گردآوری آزاد داده‌ها تازمانی ادامه پیدا می‌کند که اثرهای مقوله‌ی محوری نمودار شود (گلنزر، ۲۰۰۷). کدگذاری انتخابی نیز به معنی محدود کردن کدگذاری به آن دسته از متغیرهایی است که مربوط به متغیر محوری هستند (آرتینین، گیسکه و کوون، ۲۰۰۹). به عبارتی، زمانی که مقوله‌ی محوری نمودار شد، کدگذاری انتخابی آغاز می‌شود و مصاحبه‌ها در جهت متغیر محوری کدگذاری می‌شوند (گلنزر، ۲۰۰۸). از دیگر اقدام‌هایی که در رویکرد گلنزی باید به آن‌ها توجه کرد، عبارت‌اند از: یادداشت‌نگاری و نگارش نظریه. یادداشت‌ها گزارش نظریه‌پردازانه ایده‌هایی در مورد کدها و روابط بین آن‌ها هستند که به فکر تحلیلگر در هنگام کدگذاری خطور می‌کنند (دانایی‌فر، الوانی و آذر، ۱۳۹۴). نظریه‌پردازان داده‌بنیاد یادداشت‌نگاری را مرحله میانی بین جمع‌آوری داده‌ها و نوشتن یک پیش‌نویس از نظریه می‌دانند (چامرز^۳، ۲۰۰۸). در قدم بعدی، یادداشت‌ها دسته‌بندی می‌شوند که این کار کلید فرموله کردن نظریه برای ارائه به دیگران است. هنگامی که یادداشت‌ها مرتب شدند، شروع به دریافتن روابط بین آن‌ها می‌کنیم. این فرایند کدگذاری نظری خوانده می‌شود که به تلفیق میان مفاهیم توسط یک الگوی ارتباطی اشاره دارد. کدهای نظری مفاهیم

1 . Glaser
2 . Jones & Alony
3 . Charmaz

تکه تکه شده را به هم می‌بافند و چگونگی ارتباط ممکن میان کدهای حقیقی را که برای تلفیق به صورت یک نظریه مفروض هستند، مفهوم‌سازی می‌کنند. این فرضیه‌ها در یک نظریه با هم عمل می‌کنند و دغدغه اصلی مشارکت کنندگان را تشریح می‌کنند. در نهایت، زمانی که مقوله‌های مختلف به همدیگر و متغیر محوری مرتبط شدند، محصول نظریه داده‌بنیاد شکل می‌گیرد و شبیه به نظریه می‌شود.

جامعه آماری این پژوهش افرادی نظیر اعضای هیئت علمی رشته‌های جامعه‌شناسی، روانشناسی، فقه و مبانی حقوق اسلامی، مشاوره خانواده، قضات دادگستری و همه افراد دارای تجربه در حوزه مسائل خانواده بودند. ملاک انتخاب این افراد مواردی نظیر داشتن تألیفات در زمینه خانواده و کارکردهای آن، متخصص و صاحب‌نظر در حل و فصل اختلافات خانوادگی، صاحب‌نظر در جامعه‌شناسی خانواده بودند. برای نمونه‌گیری برای انجام مصاحبه‌ها، از روش نمونه‌گیری هدفمند^۱ و تکنیک نمونه‌گیری گلوله‌برفی^۲ استفاده شد. در این تکنیک، یک گروه اولیه برای مصاحبه انتخاب شدند. سپس، گروه‌های بعدی برای مصاحبه توسط همین گروه معرفی می‌شدند و نمونه‌گیری تازمانی تداوم یافت (۱۶ مصاحبه) که پژوهش به اشباع نظری و کفایت رسید. به عبارت دیگر، فرایند انجام مصاحبه‌ها و جمع‌آوری داده‌ها تا مرحله اشباع نظری مقوله‌ها و به بیان واضح‌تر، تاجایی که امکان دستیابی به داده‌های جدیدتر فراهم نبود، ادامه یافت. مصاحبه‌های عمیق فردی با هر کدام از مشارکت کنندگان در مدت زمانی بین ۵۰ تا ۷۰ دقیقه طول کشید. در این پژوهش نیز برای دستیابی به روایی و پایایی، علاوه بر رعایت اصول گفته‌شده، از روش توافق دو کدگذار (شاخص تکرارپذیری) و کدگذاری پژوهشگر در یک فاصله زمانی مشخص (شاخص ثبات) استفاده شد؛ بدین صورت که چهار مصاحبه توسط یک پژوهشگر دیگر کدگذاری شدند و نتایج کدگذاری مقایسه شد. نتایج حاکی از تشابه قطعی بیش از ۷۲ درصد کدگذاری در هر مرحله بود؛ بنابراین، پایایی کدگذاری تأیید شد. همچنین، دو تن از متخصصان آشنا با نظریه داده‌بنیاد بر مراحل مختلف کدگذاری، مفهوم‌سازی، استخراج مقولات و تدوین نظریه نظارت داشتند.

یافته‌های پژوهش

جدول شماره یک جزئیات مشارکت کنندگان را در مصاحبه‌ها نشان می‌دهد. با توجه به جدول می‌توان از متناسب بودن نمونه‌های پژوهش اطمینان حاصل کرد.

1. Purposive
2. Snow ball

ردیف	سمت	رشته تحصیلی	تعداد	تحصیلات	
				حوزه فعالیت	تحصیلات
		اجرائی	دانشگاهی		
۱	عضو هیئت علمی دانشگاه	جامعه شناسی	۴	دکتری تخصصی	۴
					۳
					۱
					۲
۲	مسئولیت در محاکم قضایی	قضات دادگستری خانواده	۶	دکتری تخصصی	۶

در این پژوهش، پژوهشگر با خواندن مکرر مصاحبه‌های پیاده شده و توجه به کل مباحث مطرح شده، سعی کرده است به فهمی کلی از مصاحبه‌ها دست یابد و نگرانی اصلی مشارکت کنندگان را پیدا کند. سپس، با خواندن بخش‌های مختلف هر مصاحبه و تحلیل تک تک کلمات، عبارات، جملات، سطرها و پاراگراف‌ها، کدها، مفاهیم و مقوله‌ها استخراج شدند. از بررسی کلیت مصاحبه‌های اجرا شده، در تحلیل‌ها و بررسی‌های انجام شده، ۴۱۷ کد، ۴۸ مفهوم (مقوله فرعی) و ۱۱ مقوله اصلی به دست آمدند که با تحلیل جزء به جزء بخش‌های مختلف آن‌ها نشان داده شد که مهم‌ترین نگرانی مشارکت کنندگان در زمینه ضعف ایمنی در محیط‌های ورزشی، استفاده نکردن از ظرفیت مدیریتی بوده است. نمونه‌هایی از گفته‌های مشارکت کنندگان درباره موضوع پژوهش به شرح زیر است:

جدول شماره ۲: فرآیند ظهور یک مقوله

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم
تعهد زناشویی و وفاداری	تعهد متقابل نسبت به همدیگر	زن و شوهر می‌بایست تعهد قلبی به همدیگر داشته باشند و در غیاب همدیگر حقوق همدیگر را رعایت نمایند و به عهد و وفایی زناشویی خود پایبند باشند.
	اعتماد متقابل	زن و مرد با رفتارهای مناسب و حمایتگرانه خود در زندگی اعتماد همدیگر را جلب نمایند. حرمت همدیگر را در زندگی مشترک رعایت می‌نمایند.

جدول شماره ۳: مضامین، مفاهیم و نکات کلیدی حاصل از تحلیل داده‌ها در مرحله کدگذاری باز

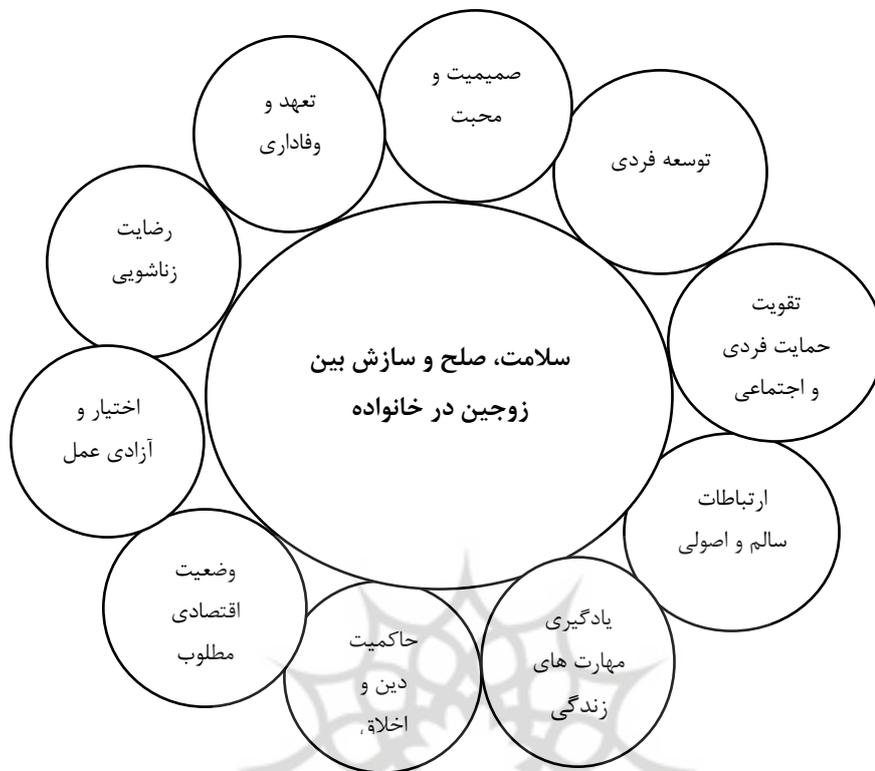
مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم
حاکمیت ارزش‌های دینی و اخلاقی در خانواده	دین محوری	اعتقاد به خداوند یکتا، حق دین داری و ادای فرائض دینی، همسو بودن باورهای دینی
	صلح و دوستی	منعطف بودن در مواقع اختلاف، ایجاد صلح در خانواده و گذشت از برخی حقوق جهت سازش
	معاشرت طرفین با اخلاق پسندیده	برخورداری از رفتارهای توأم با نیکویی و محبت، برخورداری طرفین از تداوم زندگی خانوادگی، صبر و بردباری، عفو، صداقت، پرهیز از سؤ ظن، رازداری و وفاداری،
	تساور و تراضی	محترم شمردن نظرات و عقاید، برخورداری از حق مشاورت در امورات مختلف زندگی (فرزندان و ...)
ارتباطات سالم	گفتگوی باز و صادقانه	تشویق اعضای خانواده به بیان آزادانه احساسات، نیازها و نگرانی‌ها

در صحبت کردن از کلمات و عبارات سازنده استفاده کنید. از سرزنش و انتقاد خودداری کنید.	استفاده از زبان مثبت	بین طرفین
توجه کامل به صحبت‌های دیگران، درک دیدگاه‌های مختلف و اجتناب از قضاوت	گوش دادن فعال	
آموزش مهارت‌های حل مسئله، مذاکره و مصالحه برای مدیریت اختلافات به شیوه‌ای مسالمت‌آمیز، کنترل خشم وجود داشته باشد	حل تعارض سازنده	
یادگیری مهارت‌های ارتباطی، حل مسئله، مدیریت خشم و همدلی	آموزش و یادگیری	آموزش و یادگیری مهارت-های زندگی مشترک
اطلاع از حقوق فردی و خانوادگی و استفاده از ابزارهای قانونی برای حمایت از خود و طرف مقابل	آگاهی از حقوق طرفین	
آگاهی از ویژگی‌های روانی، عواطف و علاقه مندی‌های طرف مقابل	درک متقابل نیازمندی‌ها	
استفاده از مشاوران برای تسهیل در حل اختلافات و ایجاد فضای سالم گفتگو	استفاده از مشاور خانواده	
زوجین از فضای مجازی به شیوه درست استفاده نمایند. فضای مجازی و ارتباطات زیاد سبب سردی روابط در خانواده نگردد.	استفاده درست از فضای مجازی	
برقراری ارتباط با دوستان، همسایگان و گروه‌های اجتماعی برای دریافت حمایت عاطفی و عملی	ایجاد شبکه‌های حمایتی	
شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه، فرهنگی و تفریحی برای افزایش حس تعلق و کاهش انزوا	مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی	
تلاش برای ایجاد فضای ایمن در خانواده	ایجاد محیط حمایتگر	
ارزش‌ها مشترک افراد مورد توجه همدیگر قرار گیرند و حذف موارد تنش‌زا	تقویت ارزش‌های مشترک	
تشویق خودباوری و پذیرش نقاط قوت و ضعف طرفین	افزایش اعتماد به نفس	توسعه فردی و ترویج زندگی سالم
تعیین اهداف شخصی و خانوادگی و تلاش برای دستیابی به آن‌ها	تعیین اهداف قابل قبول	
اختصاص زمان به فعالیت‌هایی که به طرفین احساس خوبی می‌دهند و به بهبود سلامت روانی کمک می‌کنند	خودمراقبتی طرفین	
مشخص کردن مرزهای شخصی و احترام به فضای شخصی	تعیین مرزهای فردی	
رعایت رژیم غذایی متعادل و مغذی برای بهبود سلامت جسمی و روانی	تغذیه مناسب	
استفاده از تکنیک‌های آرام‌سازی برای کاهش تنش و اضطراب.	مدیریت استرس	
انجام فعالیت‌های بدنی منظم برای کاهش استرس، افزایش	ورزش منظم	

ادامه جدول شماره ۳: مضامین، مفاهیم و نکات کلیدی حاصل از تحلیل داده‌ها در مرحله کدگذاری باز

مفهوم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
طرفین در رفع نیازهای جسمی و جنسی کوتاهی ننمایند.	رفع نیازهای جنسی طرفین	رضایت زناشویی در زندگی
طرفین به قول و تعهد خود در زندگی زناشویی پایبند باشند.	وفاداری به همسر (وفاداری جنسی)	
بین زوجین علاقه مندی برقرار باشد. همدیگر را دوست داشته باشند.	پیوندهای عاطفی مثبت	

احترام به همسر به عنوان یک دوست خوب	زوجین به همدیگر احترام بگذارند و به نظرات همدیگر احترام بگذارند.	
تعهد زناشویی و وفاداری	تعهد متقابل نسبت به همدیگر	نسبت به طرف مقابل تعهد داشته باشند و اهل هیچگونه رفتار خیانتی نباشند.
	اعتماد متقابل	به همسران اعتماد کنید و به او فرصت دهید تا اعتماد شما را جلب کند.
	بخشش و گذشت	اشتباهات همسران را ببخشید و به او فرصت دهید تا جبران کند.
	انتخاب آگاهانه زوج	زوج همسر خود را آگاهانه و با اختیار انتخاب نماید.
اختیار و آزادی عمل در انتخاب همسر مناسب	حق انتخاب زوجه	زن با اجبار دیگران و خانواده مجبور به انتخاب نگردد.
	حق ادامه تحصیل	طرفین با اختیار خود حق انتخاب ادامه تحصیل را داشته باشند.
	حق انتخاب شغل	همسر در صورت علاقه بتواند برای خود شغل انتخاب کند و شوهر تا حدی که برای زندگی اختلال ایجاد نکند، مخالفتی نداشته باشد.
	پوشش مناسب	طرفین از پوشش مناسب استفاده نمایند و از پوششی که موجب نگرانی دیگری است بپرهیزند.
وضعیت اقتصادی مطلوب	اشتغال و کسب درآمد	زوج تلاش خود را برای تأمین نیازهای زندگی به کار گیرد.
	شرایط کار مناسب	شغل زوج و زوجه به صورتی باشد که سبب نگرانی و مشکلات برای دیگری نشود و زن و شوهر مدت زمان زیادی از هم دور نباشند.
	قناعت	زوجین در زندگی اهل قناعت باشند و از خرج زیاد در امورات زندگی بپرهیزند.
احترام متقابل، صمیمیت و محبت	ارزش قائل شدن	به نظرات، عقاید و ارزش های همسران احترام بگذارید، حتی اگر با آنها موافق نیستید.
	پذیرش تفاوت ها	بپذیرید که شما و همسران دو فرد متفاوت با ویژگی ها و علایق خاص خود هستید.
	حفظ حریم خصوصی	به حریم شخصی همسران احترام بگذارید و از دخالت بی جا در امور شخصی او خودداری کنید.
	قدردانی	به طور مرتب از همسران به خاطر کارهایی که برای شما و خانواده انجام می دهد، قدردانی کنید.
	وقت گذرانی با کیفیت	از تماس های فیزیکی مانند بغل کردن، بوسیدن و دست گرفتن برای نشان دادن محبت خود به همسران استفاده کنید.
	ابراز علاقه	به طور کلامی و غیر کلامی به همسران ابراز علاقه کنید. از گفتن کلمات محبت آمیز، هدیه دادن و انجام کارهای کوچک برای خوشحال کردن او غافل نشوید.
نوازش و لمس	از تماس های فیزیکی مانند بغل کردن، بوسیدن و دست گرفتن برای نشان دادن محبت خود به همسران استفاده کنید.	

شکل ۲: روابط بین مقوله‌ها صلح و سازش حاصل از تحلیل داده‌ها در مرحله گذاری نظری

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با روش کیفی و با رویکرد نظریه داده بنیاد برای ارائه الگوی جامعه‌شناختی ارتقا سلامت، صلح و سازش بین زوجین در خانواده انجام شد. عناصر و مؤلفه‌های ارتقا سلامت، صلح و سازش در قالب یک الگو از عناصر مرتبط با هم، در قالب یک نظریه ارائه شده‌اند که از طریق این نظریه می‌توان راهکارهای ارتقا سلامت، صلح و سازش بین زوجین در خانواده را به خوبی تفسیر و تبیین کرد.

در خصوص راهکارهای جامعه‌شناختی ارتقا سلامت، صلح و سازش در خانواده و شناسایی مقوله‌های آن، ده مقوله عمده شامل حاکمیت ارزش‌های دینی و اخلاقی در خانواده، ارتقای ارتباطات مؤثر سالم بین طرفین، افزایش، رشد و یادگیری مستمر آگاهی از زندگی مشترک، ترویج سبک زندگی سالم، تقویت حمایت اجتماعی، توسعه فردی طرفین، رضایت زناشویی در زندگی، تعهد و وفاداری، اختیار عمل در همسرگزینی و عمل، وضعیت اقتصادی مناسب مدیریت فضای مجازی در زندگی، احترام متقابل، صمیمیت و محبت شناسایی شدند که هر کدام از این مقوله‌ها نیز شامل مفاهیم متعددی می‌شوند.

به نظر می‌رسد که یافته‌های حاصل از این پژوهش بتواند به دلایل شرایط خاص زندگی زناشویی بین زوجین، فهم جامع‌تری نسبت به سایر مدل‌های موجود در خصوص ارتقا سلامت، صلح و سازش در بین زوجین در خانواده فراهم کند؛ بر همین اساس، پاسخ به سؤال پژوهش؛ یعنی الگوی جامعه‌شناختی ارتقا سلامت، صلح و سازش بین زوجین در خانواده چگونه باید باشد، می‌توان بر اساس تحلیل داده‌های پژوهش به صورت الگوی ذکر شده و در قالب یک نظریه داده‌بنیاد بیان کرد.

بر اساس یافته‌های پژوهش اولین مقوله، حاکمیت ارزش‌های دینی و اخلاقی در خانواده است. مفاهیمی همچون دین محوری، صلح و دوستی، معاشرت طرفین با اخلاق پسندیده، تشاور و تراضی از ارکان مهم این مقوله هستند. دین و محوری و اعتقاد به اصل توحید در خانواده، اصل محوری در کلام اسلامی و مهم‌ترین شاخص و تمایز بخش میان زندگی اسلامی و غیر اسلامی است. با در نظر گرفتن ضرورت اصل توحید به عنوان محوری‌ترین و اصلی‌ترین وظیفه در خانواده، طرفین به وظایف و نقش‌های خود در چهارچوب دین آشنا بوده و سعی در انجام وظایف خود دارند. بسیاری از اختلافات و درگیری‌ها بدان دلیل است که طرفین به اصول و ارزش‌های دینی و اخلاقی خود و همسرشان پایبند نیستند و هرگونه خلاف و ناشایستی را مرتکب می‌شوند. در یک خانواده سالم، حفظ عفت، تقوا و دینداری برای ادامه زندگی سالم ضروری است. توحید مهم‌ترین اصل از اصول اسلامی است که تمام اعمال و عادات و اهداف مهم زندگی آدمی تحت تاثیر مستقیم آن می‌باشد. افراد با پذیرش این اصل، حدود خود را طبق اصل پذیرفته شده، رعایت می‌نمایند. انجام وظایف و تعهدات و عدم توقع بی‌جا، سبب ارتقا سلامت صلح و دوستی در خانواده می‌گردد. دین از نظر کارکردهای اجتماعی دارای اهمیت فراوانی است، برخلاف این تصور که دین در جوامع مدرن به حاشیه رانده شده است، باید گفت دین نه تنها در این جوامع به حاشیه رانده نشده بلکه از جهت کارکردی تنوع بیشتری پیدا کرده است. دین اکنون می‌تواند کاربردهای مختلفی در درون و برون از چهارچوب سازمان‌های مذهبی داشته باشد. بر اساس تحقیقات متعدد، افراد دین محور از لحاظ سلامت روان، امانت‌داری، تعهد و مسئولیت‌پذیری نسبت به سایر افراد در سطح بالاتری قرار دارند (بکفورد، ۱۳۸۸: ۱۳۰). یقیناً افراد با ویژگی‌های بیان شده و با رعایت حدود خود می‌توانند در کنار هم زندگی مناسبی داشته باشند. این مورد عیناً در جامعه قابل لمس است که خانواده‌های دینی با محوریت انجام امورات مذهبی از سلامت بالاتری برخوردارند.

ارتقای ارتباطات مؤثر سالم بین طرفین از دیگر یافته‌های این پژوهش است. برای ایجاد ارتباطی مثبت، باید به نیازها و احساسات طرف مقابل توجه کرد، به طور فعال گوش داد و در هنگام گفتگو صادقانه و بدون قضاوت رفتار کرد. همچنین، ابراز محبت و قدردانی و حل تعارضات با آرامش و بدون حمله به شخصیت طرف مقابل از اصول اساسی در برقراری ارتباط مؤثر است. درگیری‌ها و اختلافات زمانی پدید می‌آیند که پرده حرمت فیما بین دریده شود و طرفین برای یکدیگر ارزش و احترامی قایل نباشند. مهم‌ترین شیوه برای جلوگیری از بروز درگیری‌ها در بین زن و شوهر تحکیم روابط و تکریم یکدیگر است (قائمی، ۱۳۶۲: ۱۲، دهدست، ۱۳۹۶: ۷۵). تکریم کردن زن به شوهر و برعکس، طرفین را دل‌باخته و اسیر یکدیگر می‌سازد؛ آن چنان که هرگز از زندگی با همدیگر احساس سیری و خستگی نمی‌-

کنند و سعی دارند همیشه در کنار یکدیگر و دور از همه گونه فریب ها زندگی کنند. حرمت گذاردن به هم یک حسن است و هر زن و مرد باید در جست و جوی نقاط مثبت در زندگی همسر و تکریم او به خاطر آن نقطه مثبت باشد. یکی از دیگر یافته‌های پژوهش افزایش، رشد و یادگیری مستمر آگاهی از زندگی مشترک است. زوجین می‌بایست در ارتباط با مهارت‌های زندگی، آگاهی از حقوق طرفین، درک متقابل نیازمندی‌ها، استفاده از مشاور خانواده دقت لازم را به عمل آورند. مهارت‌های زندگی، مجموعه‌ای از توانایی‌ها که زمینه سازگاری و رفتار مثبت را فراهم می‌آورند و فرد را قادر می‌سازند تا مسئولیت‌های نقش اجتماعی خود را بپذیرد و بدون لطمه زدن به خود و دیگران با خواست‌ها، انتظاراتها نقش بسزایی و مسائل روزانه به ویژه در روابط میان فردی به گونه‌ای مؤثر روبه‌رو شود. یادگیری مهارت‌های زندگی در شکل‌گیری اعتماد، حفظ اعتماد، نشاط و پایداری یک رابطه دارند. در اکثر موارد علت شکل‌گیری طلاق در زندگی از عدم تسلط به مهارت‌های زندگی نشات می‌گیرد. در واقع شکل‌گیری ازدواج موفق مستلزم توجه به مهارت-تداوم ازدواج به عنوان یک تصمیم‌حائز اهمیت در زندگی نیازمند برخورداری از مهارت‌های زندگی مشترک است. از ویژگی‌های بارز تقویت مهارت‌های زندگی مشترک می‌توان به احترام به حقوق طرفین، درک نیازمندی‌ها، حمایت‌های دو طرفه، پایداری در رابطه، حفظ احترام، نشاط، اعتماد و عشق یافته‌ها پژوهشی متعدد نشان داد که آموزش مهارت‌های زندگی می‌تواند در افزایش بی‌قید و شرط اشاره کرد سازگاری زناشویی زوجین مؤثر بوده و باعث احساس مثبت در زندگی مشترک شود (زارع و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۰، حیاتی و سلیمانی، ۱۳۹۷: ۲۸۹).

از دیگر یافته‌های پژوهش تقویت حمایت اجتماعی از اعضای خانواده است، حمایت اجتماعی یکی از مهم‌ترین منابعی است که افراد می‌توانند در مواقع دشوار به آن تکیه کنند. این نوع حمایت شامل احساس تعلق، محبت و پشتیبانی از سوی خانواده، دوستان، همکاران و حتی گروه‌های اجتماعی و دینی است. در زمان‌های سخت، برخورداری از حمایت اجتماعی می‌تواند به طور چشمگیری تأثیر مثبت بر سلامت روانی و جسمانی فرد داشته باشد. پذیرش حمایت اجتماعی می‌تواند به فرد احساس امنیت و آرامش بدهد و کمک کند تا بهتر با مشکلات کنار بیاید. بهره‌برداری از حمایت اجتماعی در زمان‌های سخت می‌تواند به عنوان یک سپر محافظتی عمل کند و به زوجین کمک می‌کند تا بهتر با چالش‌ها و مشکلات زندگی روبه‌رو شود.

یکی دیگر از یافته‌های پژوهش مقوله توسعه فردی و ترویج سبک زندگی سالم است. طبق نظریه دیکسون^۱ زوجین ملزم هستند مهارت خلاقیت و توسعه فردی را تقویت نمایند. در واقع باید برای شکل‌گیری آینده بهتر به مولفه‌هایی نظیر؛ افزایش اعتماد به نفس، تعیین اهداف قابل قبول، خود مراقبتی، تعیین مرزهای شخصی، تغذیه سالم، سلامتی و پیشرفت شغلی توجه داشت. سبک زندگی ترکیبی از الگوهای رفتاری و عادات فردی در سراسر زندگی است که

^۱. Dixon

شامل تغذیه، فعالیت فیزیکی، استرس، کیفیت خواب، مصرف دخانیات است. ترویج زندگی سالم در خانواده، نقش مهمی در سلامت جسمی و روحی افراد خانواده دارد. زوجین می‌بایست توجه مناسبی به زندگی سالم جهت پیشگیری از استرس‌های زندگی و مصرف دخانیات داشته باشند. انتخاب سبک زندگی سالم، ورزش و عدم مصرف دخانیات و پرهیز از عوامل استرس‌زا و انتظارات معقول از خود و طرف مقابل می‌تواند سبب ارتقاء سلامت و سازش در خانواده گردد (پیکو، ۲۰۱۰: ۵۴). در راستای خارج سازی زندگی مشترک از روال تکراری، خلاقیت و توسعه خود بسیار موثر است. افراد می‌بایست همیشه به دنبال راه‌های جدیدی برای یادگیری، رشد و توسعه فردی باشند. توجه آگاهانه‌ای که به رشد و توسعه فردی نقش مؤثری در سلامت خانواده دارد.

رضایت زناشویی در زندگی از دیگر یافته‌های این پژوهش است. بر اساس پژوهش‌های متعدد یکی از کلیدی‌ترین عوامل تعیین کننده سلامت خانواده رضایت زناشویی از زندگی مشترک است (شادمانی، ۲۰۲۰: ۱۶۴). رابطه زناشویی یکی از رابطه‌های قوی انسانی است که کیفیت آن پیامدهای گوناگون برای خانواده به همراه دارد. به جرأت می‌توان گفت که رضایت زناشویی اثر مستقیمی بر سلامت و استحکام خانواده دارد (اسپرچر، ۲۰۰۶: ۱۹۴). بنابراین توجه به کارکردهای رایج خانواده و اهمیت جلوگیری از فروپاشی آن، شناخت عوامل با رضایت زناشویی که پایه و استحکام زندگی خانوادگی است، جهت ارتقاء سلامت، صلح و سازش ضروری به نظر می‌رسد.

تعهد و وفاداری یکی دیگر از یافته‌های این پژوهش است. تعهد و روابط پایدار از جنبه‌های بنیادی در روان‌شناسی روابط انسانی است که نقش مهمی در تداوم و سلامت روابط دارد. تعهد زناشویی و وفاداری به میزان دلبستگی، وفاداری و فداکاری فرد به همسر یا شریک زندگی خود اشاره دارد. تعهد زناشویی بر جنبه‌های مختلف بهزیستی فرد، رضایت زناشویی، ثبات، اعتماد، صمیمیت، رضایت جنسی، سلامت، شادی و رضایت از زندگی تأثیر بگذارد (موسوی، ۱۳۹۷: ۹۶). پژوهشگران زیادی تأیید کرده‌اند که تعهد مهم‌ترین نکته برای داشتن یک زندگی مشترک سالم و پایدار است. در نظریه‌های روان‌شناسی، تعهد به روابط، عامل پیش‌بینی کننده‌ای برای موفقیت و دوام روابط در بلندمدت است. تحقیقات نشان داده‌اند که تعهد عمیق و واقعی باعث کاهش احتمال خیانت و ناسازگاری در روابط می‌شود و افراد متعهد، به دلیل وابستگی روانی و عاطفی خود به شریک زندگی، ترجیح می‌دهند مشکلات را از طریق تعامل و هم‌دلی حل کنند. این ویژگی‌ها نه تنها به پایداری روابط می‌انجامد، بلکه موجب افزایش رضایت و احساس امنیت در روابط میان فردی می‌شود (زارع و همکاران، ۲۰۱۴: ۹۷).

اختیار عمل و آزادی در همسرگزینی یکی دیگر از یافته‌های این پژوهش است. اصل اختیار و آزادی یکی از مهم‌ترین اصول حاکم بر انتخاب همسر مناسب است. جهان‌بینی و نگرش‌های هر فرد، تأثیر مستقیمی در همسرگزینی دارد؛ چرا که معیارهای گزینش همسر، برخاسته از باورها، عقاید و خصوصیات شخصی و فردی است. ازدواجی که با اختیار و آزادی طرفین صورت نگیرد، می‌تواند تأثیرات منفی زیادی بر سلامت روانی و جسمانی افراد داشته باشد. افراد ممکن است در معرض خشونت خانگی، افسردگی، اضطراب، و مشکلات اجتماعی قرار بگیرند. همچنین، این نوع ازدواج‌ها ممکن است منجر به مشکلاتی مانند طلاق، مشکلات در ارتباطات و تربیت فرزندان شود. در اسلام عقد بدون رضایت طرفیت باطل است ولی بعضا افراد به دلیل در نظر گرفتن ملاحظات فراوان، رضایت به ازدواج می‌دهند. وقتی فردی

نتواند با اختیار و اراده و در کمال آزادی و با در نظر گرفتن مصلحت، همسر خود را انتخاب نماید، آن زندگی برای او جذابیتهایی نخواهد داشت و تلاشی در جهت تحکم آن نخواهد کرد.

از دیگر یافته‌های پژوهش وضعیت اقتصادی مناسب می‌باشد. وضعیت اقتصادی نقش حیاتی در تحکیم و پایداری و سلامت خانواده ایفا می‌کند. یک اقتصاد سالم و پایدار در خانواده، امکانات لازم برای تامین نیازهای اساسی خانواده، از جمله مسکن، تغذیه، آموزش و بهداشت را فراهم می‌کند. این امر به نوبه خود، باعث ایجاد احساس امنیت و آرامش در اعضای خانواده شده و به تقویت روابط بین زوجین کمک می‌کند. در مقابل، وضعیت اقتصادی ضعیف می‌تواند به بروز تنش‌ها و اختلافات در خانواده منجر شود. طبق تحقیقات صورت گرفته وضعیت اقتصادی اگر چه شرط کافی برای استحکام خانواده نیست ولی شرط لازم و از ابتدایی‌ترین نیازهای خانواده برای ادامه مسیر است.

احترام متقابل، صمیمیت و محبت از دیگر یافته‌های این پژوهش می‌باشند. اصول مهم اخلاقی مانند احترام، صمیمیت و محبت در خانواده و بین زوجین از اهمیت فراوانی برخوردار هستند. اگر زوجین از این اصول بهره‌مند باشند به سادگی از تنش‌ها، بد رفتاری‌ها، خشونت‌ها و اختلافات ویرانگر مصون خواهند ماند. هر انسانی نیاز به محبت، صمیمیت و احترام دارد. زوجین می‌بایست در محیط خانواده نیازهای عاطفی همدیگر را برآورده سازند تا لحظات تنهایی، پوچی، بی‌هدفی و طرد شدگی را از محیط خانواده دور نمایند و زمینه ارتقا سلامت، صلح و سازش در خانواده را نهادینه سازند.

مقوله‌های ذکر شده در قالب الگوی مطرح شده، با همدیگر ارتباط مستقیم و و بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند. این مقوله‌ها مانند اجزای بدن به هم وابسته‌اند. برای سلامتی بدن همه اجزا مهم هستند و نقص هر کدام این سلامتی را مختل می‌کند؛ اگرچه ممکن است بعضی اجزا نقش مهم‌تری در این بین داشته باشند؛ بنابراین، تمامی مقوله‌ها در الگوی ارتقا سلامت، صلح و سازش در خانواده جایگاه خود را دارند. بنابراین، به نظر می‌رسد که تنها راه عملی ارتقا سلامت، صلح و سازش در خانواده به کارگیری مقوله‌ها در الگوی مطرح شده است. بنابراین، به نظر می‌رسد که الگوی ارائه شده در این پژوهش افق وسیع‌تری را در خصوص ابعاد ارتقا سلامت، صلح و سازش در خانواده ترسیم می‌کند و بر فهم پژوهشگران و مجریان امور درباره ابعاد و زوایای این مفهوم بیفزاید. یکی از محدودیت‌های پژوهش‌های کیفی، امکان تفاسیر مختلف از پدیده مورد بررسی است و طبیعی است که تفسیر صورت گرفته از پدیده مورد مطالعه در این پژوهش، تنها یکی از تفاسیر ممکن و پذیرفتنی در مورد آن است. به هر حال، هر پژوهش نظری خالی از عیب و ایراد نیست و به نقد و ارزیابی مجدد نیاز دارد. از این رو، به سایر پژوهشگران توصیه می‌شود از روش‌های نظام‌مند کیفی استفاده کنند و نتایج را با نتایج پژوهش حاضر مقایسه کنند و نتایج این پژوهش را از جنبه‌های مختلف نقد کنند و آن را پالایش کنند.

منابع فارسی

- ۱- ابراهیمی لویه عادل، ذوالقدر علی، صحبتی‌ها علی و او جاقلو روح اله. (۲۰۱۴). بررسی عوامل موثر بر اختلافات خانوادگی در استان زنجان. پژوهش‌های کاربردی در علوم رفتاری، دوره ۵، شماره ۱۸، اسفند ۱۳۹۲، صفحه ۲۶-۹.
- ۲- احمدی، شریعتی، میرخانی، عزت‌السادات. (۱۳۹۹). ظرفیت اصول حاکم بر خانواده در حل تعارضات خانوادگی. مطالعات زن و خانواده، ۹(۳)، ۱۰۲-۱۲۸.
- ۳- اسپرانکل، داگالس؛ دیویس، سین؛ لبو، جی (۱۳۹۲). عوامل مشترک در خانواده درمانی و زوج‌درمانی: طرح کلی برای درمان اثربخش. ترجمه معصومه اسمعیلی. تهران: انتشارات عالمه طباطبایی.
- ۴- افشار کهن، جواد. بلالی، اسماعیل و صدری، اعظم. (۲۰۲۱). بررسی مکانیسم تأثیر سرمایه‌های فرهنگی-اقتصادی زوجین بر میزان استحکام خانواده. علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۸(۱)، ۲۹-۵۸.
- ۵- پناهی، محمد حسین، زارعان، منصوره (۱۳۹۱). سلامت خانواده و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن. فصلنامه علوم اجتماعی ۱۹(۵۹)، ۴۰-۱.
- ۶- ثناگویی، محمد، جان‌بزرگی، مسعود و مهدویان، علیرضا (۱۳۹۰). رابطه الگوهای ارتباطی زوجین با رضامندی زناشویی. مطالعات اسلام و روانشناسی ۵(۹)، ۷۷-۵۷.
- ۷- حیاتی، مژگان، سلیمانی، شهلا (۱۳۹۷). پیامدهای طلاق برای فرد مطلقه: یک مطالعه کیفی، رویش روان‌شناسی ۷(۱۱): ۲۷۳-۲۸۸.
- ۸- حسن زاده، صالح. (۱۳۹۲). پژوهشنامه مطالعات قرآنی، جلد ۴، شماره ۱۵، صفحات ۴۵-۶۵.
- ۹- حسینی، امین، زهراکار، کیانوش، داورنیا، رضا، شاکرمی، محمد و محمدی، بهناز. (۲۰۱۵). رابطه‌ی تعهد زناشویی با ویژگی‌های شخصیتی. مجله دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، ۲۲(۵)، ۷۸۸-۷۹۶.
- ۱۰- حکمت‌نیا، محمود، میرداداشی، مهدی، هدایت‌نیا، فرج‌الله. (۱۳۸۸). فلسفه حقوق خانواده مبانی و منابع، جلد ۱، ناشر: شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده، تهران.
- ۱۱- دهدست، کوثر، کاظمیان، سمیه و باقری، صدیقه. (۱۳۹۶). تبیین الگوی مفهومی در فرایند سازگاری با خانواده همسر. فصلنامه فرهنگی- تربیتی زنان و خانواده، ۱۱(۳۷)، ۴۹-۷۵.
- ۱۲- رئیسی، پوران. (۱۹۹۶). نقش بهداشت و سلامت بر بهره‌وری خانواده و کشور. فصلنامه پژوهش در پزشکی، ۲۰(۲)، ۷۴-۸۶.
- ۱۳- زارع، اعظم، خادمی، ملوک و یاراحمدیان، نسرين. (۲۰۱۴). نقش مهارت‌های زندگی والدین در کارکرد خانواده و عملکرد تحصیلی فرزندان. فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۱(۳)، ۷۹-۹۶.

- ۱۴- شادمانی، فرزانه. (۲۰۲۰). پیش بینی رضایت زناشویی براساس رضایت زناشویی والدین و سلامت خانواده پدری. خانواده و پژوهش، ۴۶(۱۷)، ۱۴۵-۱۶۳.
- ۱۵- طباطبایی حکیم. (۱۳۹۲). عذرا، خانواده از دیدگاه قرآن، دانشنامه موضوعی قرآن، پرتال جامع معارف و علوم قرآنی.
- ۱۶- فرجاد، محمد حسین. (۱۳۷۷). بررسی مسائل اجتماعی ایران، فساد اداری، اعتیاد و طلاق، تهران: ۱۳۷۷، انتشارات اساطیر. تهران.
- ۱۷- فولادی، محمد. (۱۳۸۲). بررسی جامعه‌شناختی شکاف نسلی، ماهنامه معرفت، شماره ۱۳۹.
- ۱۸- قائمی، علی (۱۳۶۲). خانواده و مسائل همسران جوان، انتشارات امیدی، تهران.
- ۱۹- کاتوزیان، ناصر. (۱۳۹۴). حقوق خانواده، جلد ۱، شرکت سهامی انتشار، تهران، دو فصلنامه پژوهشنامه سبک زندگی اسلامی، شماره ۱(۱)، ۷۹-۹۸.
- ۲۰- منطقی، محسن (۱۳۹۴)، مدیریت خانواده و کاردر سبک زندگی اسلامی،
- ۲۱- میرخانی عزت سادات. غفوری دره گرگی، صبا و اسدی، لیلا سادات. (۱۳۹۳). ابداع شریعت اسلام در تحقق عدالت در روابط مالی بین زوجین، مجله مطالعات خانواده، ۶(۲۳) ۱۲۱-۱۴۴.
- ۲۲- موسوی، سیده فاطمه (۱۳۹۷) نقش تعهد شخصی، اخلاقی و ساختاری به ازدواج در پیش‌بینی توافق، رضایت و انسجام زناشویی، فصلنامه رویش روان شناسی ۷(۱): ۹۳-۱۱۰.
- ۲۳- یحیایی راد، عفت، سلیمی بجستانی، حسین، عسگری، محمد و فرح بخش، کیومرث. (۱۳۹۹). تدوین الگوی ارتقای رضایت زناشویی و بررسی اثربخشی آن در کاهش گرایش به طلاق. فصلنامه فرهنگی- تربیتی زنان و خانواده، ۱۵(۵۳)، ۵۵-۸۴.
- 24- Amato, P. R. (2014). The consequences of divorce for adults and children: An update. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 23(1), 5-24.
- 25- Aghili, S. M., Niyazi, S., & Babaei, E. (2022). The effectiveness of compassion-based therapy on marital intimacy, quality of life, and chronic pain of women affected by marital infidelity. *J Woman Cultural Psychology*, 14(55), 97-112.
- 26- Beckford, J. A. (2019). *Religion and advanced industrial society*. Routledge.
- 27- Clements, L., Frazier, S. K., Moser, D. K., Lennie, T. A., & Chung, M. L. (2020). The mediator effects of depressive symptoms on the relationship between family functioning and quality of life in caregivers of patients with heart failure. *Heart & Lung*, 49(6), 737-744.
- 28- Claire, M.K & Miles, G.T. (2011). Trajectories of Marital Conflict across the Life Course: Predictors and Interactions with Marital Happiness Trajectories. *Journal of Family Issues* 33(3): pp 341– 368.
- 29- Fincham, F. D. (2003). Marital conflict: Correlates, structure, and context. *Current directions in psychological science*, 12(1), 23-27.

- 30- Halford, W.K., & Snyder, D.K. (2012). Universal Processes and Common Factors in Couple Therapy and Relationship Education. *Journal of Behavior Therapy*, 43: pp 1-12.
- 31- Lu, C., Yuan, L., Lin, W., Zhou, Y., & Pan, S. (2017). Depression and resilience mediates the effect of family function on quality of life of the elderly. *Archives of gerontology and geriatrics*, 71, 34-42.
- 32- Myllyaho, T., Siira, V., Wahlberg, K. E., Hakko, H., Läksy, K., Roisko, R., & Räsänen, S. (2019). Interaction of genetic vulnerability to schizophrenia and family functioning in adopted-away offspring of mothers with schizophrenia. *Psychiatry research*, 278, 205-212.
- 33- Mills, S. D. (2000). *Men and marital commitment*. Purdue University.
- 34- Ngozi, O., Peter, N., & Stella, A. (2013). The impact of married conflicts on the psychological adjustment of adolescent in Lagos Metropolis, Nigeria. *Journal of Emerging trends in education Research & Policy studies*, 4(2): pp 320-326.
- 35- Piko, B. F., & Kovács, E. (2010). Do parents and school matter? Protective factors for adolescent substance use. *Addictive behaviors*, 35(1), 53-56.
- 36- Sprecher, S. (2002). Sexual satisfaction in premarital relationships: Associations with satisfaction, love, commitment, and stability. *Journal of sex research*, 39(3), 190-196.
- 37- Sayers, S.L. Kohn, C.S., & Fresco, D.M. (2001). Marital Conflict and Depression in the Context of Marital Discord. *Cognitive Therapy and Research*, 25 (6). Sayers, S.L. Kohn, C.S., & Fresco, D.M. (2001). Marital Conflict and Depression in the Context of Marital Discord. *Cognitive Therapy and Research*, 25 (6)
- 38- Zhai, B., Li, D., Jia, J., Liu, Y., Sun, W., & Wang, Y. (2019). Peer victimization and problematic internet use in adolescents: The mediating role of deviant peer affiliation and the moderating role of family functioning. *Addictive Behaviors*, 96, 43-49.
- 39- Zhao, S., & Yiyue, G. (2018). The effects of mother's education on college student's depression level: The role of family function. *Psychiatry Research*, 269, 108-114.

Scientific-Research Quarterly of Social Sciences, Islamic Azad University, Shushtar Branch,
Vol. 20, No. 3 (Serial 4), Autumn 2025,
pp. 41-58, Received: September 21, 2025 | Accepted: October 25, 2025

Sociological Model for Promoting Health, peace, and Reconciliation between Couples in the Family

Hassan Raeisizadeh¹; Seyyed Hesam Hosseini^{*2}; Farajollah Barati³

1-PhD Student in Jurisprudence and Law Islamic, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

2- Associate Professor Member of the Jurisprudence and Fundamentals of Islamic Law Group, Research Center for Quranic Research with an Islamic Lifestyle Approach, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

3-Member of the Department of Islamic Philosophy and Theology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

Abstract

Family is one of the most important pillars of society and plays an important role in individual health. Healthy children grow up in a strong family and achieve great success. This qualitative research aims to identify the sociological pattern of promoting health, peace, and reconciliation between couples in the family using the Glaserian approach of data-based theory. The statistical population consists of experts who have scientific, executive, or both expertise in the field of research. For this purpose, 16 experts were selected purposefully and based on a snowball strategy for in-depth unstructured interviews. The criterion for selecting the sample was theoretical saturation. To validate the research process, alignment strategies, respondent validation, and peer coding review were used. The data were analyzed simultaneously using a set of open, selective, and theoretical coding. The results of the study showed that sociological strategies were organized into 10 main themes including 1- dominance of religious and moral values in the family, 2- promotion of effective and healthy communication between the parties, 3- education and learning of life skills, 4- strengthening social support, 5- personal development and promotion of a healthy lifestyle, 6- marital satisfaction in life, commitment and loyalty of couples, 7- agency and freedom in choosing a spouse, 8- appropriate economic status, 9- mutual respect, and 10- intimacy and affection. Based on this model, it is recommended that the role of different categories in promoting health, peace, and reconciliation in the family be considered. Special attention to the contexts and factors that promote health in the family can promote the motivations for health, peace, reconciliation, and consolidation in the family and prevent the collapse of families. The family is the center of formation of children's personality traits, and values are formed and nurtured in the family. Parents can provide the best home and family environment for their children's mental and physical development.

Keywords: Sociological model; Health; Peace and reconciliation; Family

---

* Corresponding author Email:hosseini45@iau.ac.ir